ئێمە چی دەکەین لە ئیتالیا؟ … نیهاد جامی

ئەو وتارە هەر لە سەرەتاوە دەیەوێت قسە لە دوو چەمکی گرنگی کۆمەڵایەتی بکات، هەوڵێکی کۆمەڵناسانەیە بۆ پێوەندی نێوان کولتوور و شوناس، بۆیە لەڕێی قسەکردن لەو ئێستەیەی کە ئێمەی پەنابەری کورد لە ئیتالیاین، دەبێت قسە لە کۆی ئەو پێکهاتە کولتوورییە بکەین کە ئێمە بۆ کولتوورێك جێ دێڵین و کێشەی شوناس لە مانا کولتوورییەکەیەوە دەکەین بە مانایەکی فرەکولتووریی. ئەوەش کارێکە پێویستی بە گەڕانەوەیە بۆ ناو جومگە و پێکهاتە ژیانییەکانی ئێمە لە کۆمەڵگەی کوردیدا.
دواتر قسەکردنە لەوەی «ئێرە» وەك شوێنی دووەم کە لەناو کەمپێکی پەنابەریی لەگەڵ کولتووری جیاواز بازنەیەك بۆ ماناکانی شوناس دەخوڵقێنین، بۆئاگا لەوەی ئێمە لەناو گەردوونێکی کولتووری شوێنین کە کولتوور و شوناسی ئیتالییە.
ئەو پرسیارەی پێمان دەڵێت «ئێمە چی دەکەین لێرە؟» پرسیارێکی زەمەنییە لە شوناس، پێوەندییەك دەخوڵقێنێت لە نێوان «ئێرە» و «ئەوێ» بە واتای دوو شوێن وەك دوو ڕووبەری جیۆگرافی و کولتووریی، کە دەبنە تەوەری سەرەکی قسەکردنی ئێمە، ئەوانیش «کوردستان» وەك نیشتمانی ئێمە، «ئیتالیا» وەك نیشتمانی تاراوگە. لەو کاتەدا شوناس و کولتوور ئێمە ڕووبەرووی پرسیارە ئەخلاقییەکانمان دەکاتەوە. لە نێوان زەمەنی هەنووکەیی و زەمەنی یادەوەریدا، ئەوەش قسەکردنە لە دوو مرۆڤ، ئێمە وەك کورد و ئێوە وەك ئیتالی، لە نێوانی ئێمە و ئێوە مرۆڤی ڕەشپێست و زمان و کولتوور جیاواز و بیرکردنەوەی جیاواز بوونی هەیە، لێرەوە قسەکردنی ئێمە لەو بابەتە دەنگی خنکێنراوی منی کوردییە بۆ ئێوەی بە ئێمە نامۆ.

چەمکی ئێمە وەك کورد پێکهاتەی کۆمەڵگەیەکی بێ نیشتمانین، ئێمەیەك کە لە بوونەوە بەسەر وڵاتەکان دابەش بووین، شەڕی ئێمە شەڕی مانەوەیە ترسە لە ونکردنی شوناسی کوردبوون، لەگەڵ سەرهەڵدانی ئاینی ئیسلام، کوردستان ئەو شوێنەیە کە ڕووبەرووی لەدەستچوونی شوناس دەبێتەوە، فتووحاتی ئیسلامی کە بە جیهاد ناسراوە، لە پەلاماردانی بۆ وڵاتانی وەك ئێران و عێراق، ئێمەیشی بەر ئەو هێرشانەیان خست، هەڵبەت ئێمە وەك فارسەکان ئاگرپەرست بووین و پێغەمبەرێکمان هەبوو ناوی “زەردەشت” بوو، کتێبە ئاسمانییەکەشمان

ناوی "ئاڤێستا" بوو، جیهادی ئیسلامی بەتەنیا کولتوور و شوناسیان نەسڕییەوە، بەڵکو کوردبوون وەك کارێکی شەیتانی سەیریان کرد.
ئێمە کە یادەوەریمان دەگەڕێنینەوە بۆ ئەو ڕۆژگارە، تێدەگەین هەر لە مێژووەوە ئێمە قوربانی دیدێکی ناسیۆنالیستین، بەهۆی نەبوونی دەوڵەت وەك شوناسی ئێمە، نەمانتوانی وەك تورکەکان ئیسلام بکەینە بەشێك لە گوتاری نەتەوەیی، خەلافەتی عوسمانی ئیسلامی کرد بە بەشێك لە دەسەڵاتی دەوڵەت، بەڵام ئێستەیشی لەگەڵ بێت، بۆ کۆمەڵگەی کوردیی، کورد بەشێکە لە پێکهاتی دەسەڵاتی ئیسلامی.

ئێمە لە دنیایەکی لەو شێوەیەدا گەورە دەبین، دینێك هەیە دەبێت فێری زمانەکەی بین، دەوڵەتێك حوکممان دەکات دیسان دەبێت فێری زمانەکەی بین، لێرەوە زمانی عەرەبی ئەو زمانەیە لە خۆشەویستیمانەوە نییە کە فێری دەبین، لە ترسی دنیا و قیامەتە.
ترس لە دنیا دەبێت لە عێراقی هەشتاکان فێری بین تا بتوانین لە ناوەندەکانی خوێندن دەربچین و لە فەرمانگەکان کارەکانمان بەڕێوە بچێت، کاتێك دەکرێین بە سەرباز بۆ ئەوەی نەبین بە گاڵتەجاڕ وەك ئەوەی کوردیی زمانێك نییە کەس قسەی پێ بکات، لێرەوە لە تەواوی دامەزراوەکانی دەوڵەت ئێمە زمانێکمان هەیە کە شوناسی ئێمەیە، کار لەسەر سڕینەوەی دەکەن، دژەگوتاری ئێمەیش وا دەکات توندتر بەدرێژایی مێژوو لەگەڵ سرووده نیشتمانییەکەمان هێزی بەرەنگاری و داکۆکیمان توندتر بێت، کاتێك سروده نیشتمانییەکەمان دەڵێت «کەس نەڵێت کورد مردووە.. کورد زیندووە».

ترس لە مردن و خەونی زیندوویەتی دوالیزمی ژیانی کۆمەڵایەتی ئێمەن، دەمانەوێت نەمرین و زیندوو بین، لە هەمان کاتدا شەڕ دەکەین لەپێناو ئەو ژیانە کە شەڕی شوناسی کوردبوونە، شۆڕشی کوردی خەونی زیندوویەتی ژیان و داکۆکیکردن و بەگژداچوونەوەی مەرگە، چەکداری ئێمە کاتێك بە «پێشمەرگە» ناسراوە، واتە لە پێشەوەی مەرگە. ئەو دەیەوێت بمرێت لەپێناو ژیاندا، وەك چۆن بۆ زیندوویەتی دەبێت دوژمنەکەی بکوژێت، شۆڕشی ئێمە خاڵی نەبوو لە دروشمی «بەعسی بکوژە تا کورد بژی» دەشێت ئەو ڕستەیە بۆ ئەمڕۆ ماناکانی فاشیزم بەرجەستە بکات، بەڵام بۆ ڕۆژگارێك بۆ مرۆڤی کوردیی لووتکەی شۆڕشگێڕیی بوو.
شۆڕشی کوردیی کە بە دەسەڵات گەیشت لەلایەن ئێمەی نەوەی نوێ ڕووبەڕووی ڕەخنە بووەوە، بەهۆی ئەو هەموو توندوتیژییەی بەناوی ئازادی ئەنجامی دا، ژنەکان بەناوی شەرەف کوژران، حزبە ئیسلامییەکان سەردەمێکی ترسناکیان خستە ڕوو، سەرەتا لە کوشتنی

ڕۆژنامەنووس و کۆمۆنیستەکانەوە دەستیان پێ کرد، دواتر گرووپی توندڕۆیی وەك جوندولئیسلام تا دەگات بە فۆڕمە داعشییەکەی.

ئێمە کە ڕەخنەمان هەبوو.. ئیتر تێدەگەیشتین کوردبوونمان لە بەردەم زەوتکردنی شوناسە، کولتوور چ مانایەکی بۆ ئێمە هەبوو؟ ڕەنگە ئەوە سەرەتایەك بێت بۆ تێگەیشتن لەوەی ئێمە بۆ لێرەین؟ بەڵام جارێ زووە بۆ ئیشکردن لەسەر ئەو پرسیارە.
باشتر وایە لەسەر سەفەرکردنی مرۆقی کوردیی هەڵوەستەیەك بکەین، کە هەمیشە سەفەر هەوڵێك بووە بۆ دەربازبوون لە شوێن، ئەزموونی سەفەر لە ژیانی کوردیدا مێژوویەکی کۆنی نییە، پێوانە بە کولتوورەکانی تر. ئەزموونێکی نوێیە، هەوڵەکانی لەگەڵ سەرەتای سەدەی بیستەم دەست پێ دەکات، پێش ئەو مێژووە سەفەر بەتاك و تەرا دەردەکەوێت، سەفەری شاعیرێکی کلاسیکی وەك حاجی قادر سەفەری مرۆقێکی دوور لە نیشتمانە، زمان وەك کولتوور کێشەی شوناس لە نیشتمانی دووەمیشی ون ناکات، بۆیە شیعری ئەو شاعیرە هەوڵدانە بۆ داکۆکیکردن لە شوناس.
سەفەری مرۆقی کوردیی لە هەشتاکانی سەدەی بیستەم رەوتێکی فراوانتر بەخۆیەوە دەبینێت، کاتێك مرۆقەکان دەچنە ناو شۆڕش و لەوێوە لەڕێی ئێرانەوە سنوور و سنوور دەبڕن تا بگەن بە خۆرئاوا، بەڵام ئەو سەفەرە نەبووەتە دیاردە تا سەردەمی حوکمڕانی کوردیی لە سەرەتای نەوەتەکانی سەدەی بیستەم، کە دەسەڵاتی شۆڕشی کوردیی ڕووبەڕووی نائومێدی کردینەوە، بۆیە لەو ڕۆژگارەوە تا ئەمڕۆ مرۆقەکان لەو ڕێیەوە بە دەریا و بە وشکانی و بە ئاسماندا، خۆیان تاقی دەکەنەوە. کەم نین ئەوانەی لەو ڕێیەدا مردن و ماڵباتەکانیان پارەیەکی زۆریان خەرج کرد تا تەرمەکانیان بەرنەوە نیشتمان.

ئێمە کە لە نیشتمانی خۆمان دێینە دەرەوە، هیچ شتێکی ئەوێمان بەدڵ نییە، وەك چۆن وێنەی بەهەشتێکمان بۆ خۆرئاوا هەیە، ئاواش وەك دۆزەخێك سەیری نیشتمان دەکەین، کاتێکی زۆرمان پێویستە تا تێبگەین نە نیشتمان دۆزەخ بوو، نە خۆرئاوا بەهەشت. ئێمە لە نێوانی ئێرە و ئەوێ تیا ماوین، تازە ناتوانین بگەڕێینەوە ماڵەکانمان، ئێمە کە ئێستە کولتوور و زمانی تر دەبینین، زیاتر داکۆکی لەوە دەکەین ئەو هەموو ساڵە بۆ ڕازی بووین ئاوا خراپ بژین؟ لە هەمان کاتدا ژیانی خۆرئاواش ئومێدێکی تێدا نییە، هێندە هەیە لە نائومێدییەکانی ئەوێ باشترە.

خۆرئاوا بۆ مرۆقی کوردی دەرگەی چوونە ناوەوەی ژیانە، دەست پێکردنەوەیەکە وەك لەدایکبوون وایە، هەموو سەختییەك قبووڵ کراوە لەڕووی کاری سەخت و فێربوونی زمان و ئاشنابوون بە کولتووری

ئەویتر، ئمە ب ویستی خمان دەکەوینە ناو وتەکانەوە، هەندك جاریش بەپی بەرنامەیەکی داژراو کە پارەیەکی زر خەرج دەکەین تا بگەین بەو شونەی دەمانەوت، یەکەم وات کە دەمانگرت، لدانە لە خەونەکانمان، پەنجە مرمان پ دەکەن ئیتر بچینە هەر وتکی تر دەمانگەننەوە ئەو شونە.
ئمە هەرگیز ناتوانین لە پەنجەمر دەرباز بین لە وتك پەنجەمرت پ دەکەن، ئیتر دەبی بە کیلەی ئەو شونە، ئەگەر بە فکە بین، ب ڤیزە دیسان پەنجەمرمان پ دەکرت، ئیتر ئمە بچینە کو؟ پەنجەمرمان پ دەکەن، کە دەشمنینەوە مافی پەنابەریمان پ نادەن.

ئەگەر لرەدا زمانی نووسین ئاستی وتار ج دت، هکارەکەی ئەوەیە زمان لەو ساتەدا گوزارشت لە خەمی مرڤی پەنابەریی دەکات، ئەوە قسەی رژانەی مرڤگەلکی ناو کەمپەکانی ئەوروپان، ئەو شونەی سەرەتا وەك بەهەشت ونا دەکرت، دواتر وەك وستگەی سزا پەنابەری تدا کنترل دەکرت. خرئاوا ب ئمە بەئاگاهاتنەوەیە لەووی ناشیرینی خەون و خرا خەون ئەو ووە فانتازییەی لە دەست دەدات، شارەکان وەك ئەوەی لە خەیای ئمەن، لە بونیادی جیگرافی خیاندا هەرگیز ئەو ووە جوانەیان نییە، ووە جوانەکەیان دەبتە فمك ب ترس و سزا، ب ئمە بورجی ئیڤ چیتر ئەو شونە نییە خەونمان پیەوە بینی ونەیەکی بە تەنیشتەوە بگرین، ئیتر ترس لە گرتن و ب شوناسی ئیڤ لمان دەبت بە قەای باستیل.

ئمە لەو کاتانەدا دبلنمان دتەوە پش /پەیماننامەیەی ئەوروپا ب پەنجەمری پەنابەر/، ئەوکاتە لە بەردەمی چەندان هبژاردندایین خراپترینیان ئەوەیە ازی بین بمانگەننەوە شونی پەنجەمر لکراو، لە زرترین حاەتدا دەمانرنەوە کوردستان، یا ئەوەتا خمان داوای دیپرتکردن بکەینەوە، ئەوانە ب مرڤی کوردیی لووتکەی نائومدین، تاکە هبژاردەیەك لە بەردەم ئەو مرڤەدا دەمنتەوە، تەنیا واتی ئیتالیایە، بچی ئیتالیا؟
ب ئەوەی وەامی ئەو پرسیارە بدەینەوە، پویستە کەمك ئارامگر بین و قووتر لەسەر چەمکی شون قسە بکەین، چونکە ب ئمە دوو تگەیشتن هەیە ب شون، ئەوانیش ئیتالیای بەر لە سەفەر و ئیتالیای دوای سەفەر. استە ئەوەی دووەمیان مەبەستی سەرەکی ئەو نووسینەیە، بەام قسەکردن لەوەی دووەم بابەتکی ناتەواوە، بەب قسەکردن لە ئیتالیای بەر لە سەفەر، ئەو واتەی بەر لە سەفەر ئمە چن سەیری دەکەین؟ وانینمان ب ئیتالیا چییە؟ ئەوە پرسیارکە،

ئێستە لەسەری دەوەستین.

بۆ ئێمەی ئەو نەوەیەی لەناو بۆشکەداین کە شۆڕشی کوردیی لە حەفتاکانی سەدەی بیستەم شکست دێنێت، بەو شکستە دەوڵەتی عێراق بەهێزتر دەبێت، بەهێزبوونێك شەڕ لەگەڵ ئێران ڕادەگەیەنێت، شەڕ هەڵدەگیرسێت و ئێمەی منداڵانی شەش ساڵە تازە چووینەتە یەکەم پۆلی خوێندن، ڕۆژانە بە ئاسمانەوە فڕۆکەکانی ئێران دەبینین، لە تۆڵەی بۆردمانەکانی عێراق، ئەوانیش شارەکان بۆردمان دەکەن، لەو ڕۆژگارەدا دوو کەناڵی تەلەڤزیۆن هەبوون، یەکێکیان فەرمی و بە زمانی عەرەبی بوو، ئەویتریشیان بە کوردی بوو، هەردووکیان سەربە دەوڵەت بوون، دیمەنی جەنگ و وتارەکانی بەعس و شەوانیش فیلمی جەنگییان نیشان دەدا. ئەو فیلمانەی لەبارەی جەنگی جیهانی بوون، ئەوەش بۆ ئەوە بوو هەمیشە جەنگ لەگەڵمان بێت.

فیلمێکی ئیتالی هەبوو باسی لە قارەمانێتی سێ سەرباز دەکرد کە چۆن دەگەڕێنەوە ئیتالیا و وڵاتەکەیان ڕزگار دەکەن، یەکێك لە سەربازەکان عاشقی کچێك دەبێت بەناوی "دانێللا"، کاتێك کچەکە دەکوژرێ، لە تۆڵەی ئەودا، سەربازەکە شەڕێکی گەورە دەکات و سەرەنجام خۆیشی دەکوژرێت. دواتر کە سەردەکەون میدالیای ئازایەتی دەدرێ بەو هاوڕێیەیان کە ماوەتەوە، ئەویش لەسەر مەزاری هاوڕێ کۆچکردووەکەیان دایدەنێت.
یەکەم وێنەی ئیتالیا بۆ ئێمە هاوکات لەگەڵ ئەو فیلمەدا، بردنەوەی جامی جیهانییە لەلایەن ئیتالیاوە لە ساڵی 1982، بەتایبەت هەردوو یاریزان "باولۆ ڕۆسی و دینەزۆف" بۆ ئێمەی منداڵ دەبنە سیمبۆلی یاریزانی سەرکەوتوو.
ئەو دوو وێنەیە بۆ ئیتالیا لەگەڵ گەورەبوون گەشە دەکات، بەتایبەت ئێمەی ئەو نەوەیەی لە ڕێی خەیاڵ و هونەرەوە دنیامان بینیوە، بۆیە کەوتینە شەیدای سەیرکردنی فیلمەکانی سۆفیا لۆرین و ئۆرنێللا موتی، بەتایبەت فیلمی «سێ چیرۆك لە ئیتالیا» وایکرد لە تەکنیك و هونەرێکی بەرزی سینەما تێبگەین، ئەوەی پێشتر لای فیلینی و پازۆلێنی بینیبوومان، لەو فیلمە دنیایەکی تر بە واقیعی ئیتالی دەبەخشێت. ئەو سینەمایە بۆ ئێمە هەمیشە وێنەی هونەرێکی باڵا بوو، بەتایبەت لە ئاشنابوونمان بە فیلمەکانی تۆناتۆری و بەتایبەت فیلمی «سینەما پارادیسۆ» ئەو ئیتالیایە بۆ ئێمە واتا سینەما و شانۆ، بۆچی شانۆ؟

لەبەر دوو هۆکاری گرنگ، یەکەمیان بەهۆی ئەو تەکنیکەی کە براندیللۆ دۆزییەوە لە شانۆنامەی «شەش کارەکتەر بەدوای

نووسەرەکەیان دەگەڕێن». بەڕوای ئێمە ئەو شانۆنامەیە کاریگەری لەسەر تەواوی درامای نا ئەرستۆیی هەیە. بیرمان نەچێت لە ئاستی ڕۆماندا نەك تەنیا وەك تێکستی ئەدەبی، بەڵکو وەك خەونی مرۆڤ «ئیتالیۆ کالفینۆ» دنیابینییەکی تری بەئێمە بەخشی و سەرەتا بە ڕۆمانی «شارە نەبینراوەکان» دەمانکات بە هۆگری خەونی بینینی ئەو شارە نەبینراوانەی لە ڕێی گەڕیدەکانەوە پێی ئاشنا دەبین و لە خۆمان دەپرسین: شارە نەبینراوەکانی کالفینۆ ئیتالیایە؟ بەڵام ئێمە چۆن دەگەینە شارە نەبینراوەکانی ئەو ڕۆمانە؟ ئەوەی ئەو ڕۆماننووسە دەیکاتە خەیاڵ، ئێستە چیتر بۆ ئێمە شارە نەبینراوەکانی کالفینۆ نەبینراو نییە و تێیدا دەژین.
کالفینۆ و تۆناتۆری دوو مرۆڤن خەونی سەفەر و خەیاڵیان تێدا دروست کردووین، بۆ هەر ڕۆشنبیرێك کە لە ئیتالیا بێت، کاتێك دەسەڵاتی ئیداری لێی بپرسێت: بۆ هاتوویت بۆ ئیتالیا؟ دەتوانین خێرا بڵێین «قوربان بۆ بە ئێمە دەڵێن بە تۆناتۆری و کالفینۆ بڵێن»

پێ نەخستنە سەرزەوی لە ئەدەبیاتی ئیتالیدا بابەتێکی گرنگ و جێی تێڕامانە لەلایەك کۆزیمۆی پاڵەوانی ڕۆمانی «باڕۆنی سەر دارەکان»ی ئیتالۆ کالڤینۆ کە دەچێتە سەر درەختەکان و نایەوێت بێتەوە سەرزەوی، لەلایەکی تر پاڵەوانی فیلمی «ئەفسانەی ١٩٠٠»ی تۆناتۆرێ لە دەریا لە دایك دەبێت و تا مردنیش نایەتە سەر زەوی، ئێمەیەك کە لەسەر زەوی بێزار بووین، دەمانەوێت وەك کۆزیمۆ بین، بۆ ئەوەی وەك کۆزیمۆ بژی، تاکە ڕێ ئیتالیایە.
هۆکارێکی تریش لە ناوەڕاستی نەوەتەکان کاتێك سەتەلایت دێتە شارەکانمانەوە، لە ڕێی کۆمەڵە کەناڵی ڕای سات بە تایبەت کەناڵی دووی ڕای سات کە تایبەت بوو بە شانۆ و بالێ، ئاشنا دەبین بە هەوڵی ناتەبایانەی شانۆ، کە کاتی خۆی لە وتارێکدا بەدرێژی لەسەر ئەو بابەتە وەستاوین، بەتایبەت لە شێوازی شانۆی جەستەیی.
ئیتالیای بەر لە سەفەر ئەو وێنە هونەرییەیە بۆ ئەوەی ڕۆژێك بیر لەو خەونە بکەینەوە کە بگەینە ئەوێ، بۆچی بچینە ئیتالیا؟ ئیتالیای چی؟ ئێمە لەوێ پەراوێزیش نابین، ئەوە پرسیاری ئێمەیە لە خەونبینین بە سەفەر و کارکردن لە بواری هونەری لە وڵاتێکی ئەوروپاییدا.

ئێستە تۆی خوێنەری ئیتالی دەپرسیت: بەڵام ئێستە لە ئیتالیان؟ ئەو پرسیارە دەمانهێنێتە سەر ئیتالیای دوای سەفەر، ئەو وڵاتەی وەك پەنابەر دێینە ناوی، بەڵام بە ویستی خۆمان نایەین، نەك لەبەرئەوەی ئارەزووی ناکەین، بەڵکو ئەوە خەونێکی دواخراوە،

کەوایە ئێستە ڕووبەڕووی ئەو پرسیارەمان دەکەنەوە: ئەی بۆ هاتن بۆ ئیتالیا؟
خۆرئاوا وەك شوێنێك ڕووبەڕووی نائومێدیمان دەکاتەوە، سەرسامبوون بە کولتووری ئەویتری خۆرئاوایی کە مانایەك بۆ ئازادی وەك پڕۆژەی بوون هەڵگرتبێت، ئێمە دەخاتە بەردەم پرسیاری منی خۆرهەڵاتی دەمەوێت ئیتر لە خۆرئاوا بم، بەڵام ئەوە خۆرئاوایە بەشێوەی خۆی تووشی نائومێدیمان دەکات، دەرگەکانمان بە ڕوودا دادەخات «مەنفەزێك کە ڕەنگی ئومێدی تێدا مابێت، ئیتالیایە»

ئەوە دەیالۆگی ڕۆژانەی ئێمەیە، لە لووتکەی نائومێدییەکانمان، تروسکاییەك لەو شوێنەوە بەخۆمان دەبەخشین، دەمانەوێت لە نێوان گەڕانەوە بۆ ناو ماناکانی داخران لە وڵاتی خۆمان و وەرگرتنی مافی پەنابەریی لە ئیتالیا، خۆمان بگەیەنین بە بڕیاری کۆتایی. لەو ساتەدا دەزانین کە هاتینە دەرەوە لە نیشتمان بە دەگمەن لە ئێمە بیرمان لە ڕزگاربوون کردەوە وەك پڕۆژەی ئازادی، بەڵام هەمیشە مرۆڤی بیرکەرەوە گومان دەکات بۆ ئەوەی بیر بکاتەوە. دەشێت گومان پرۆژەیەك نەبێت هەموومان هەڵگری بین، بەڵام بۆ ئێمەی خاوەن پڕۆژەی گومان، گەڕانەوە بۆ نیشتمان واتە گەڕانەوە بۆ ناو دیلیەتی، مانەوە لێرەیش ئازادبوون و ئاشنابوون بە کولتووری ئەویتری خۆرئاوایی.
کولتوور شتێك نییە مرۆڤ وێنەیەکی کۆنکرێتی بۆی هەبێت، کولتوور وەك کۆمەڵناسان ئاماژەی بۆ دەکەن بریتی نییە لە ڕابردوو، کولتوور ساتەوەختێکی زیندووە لەگەڵمان دەژیی، کەواتە کوردبوون بریتییە لە کۆی یادەوەری و ئێستەی ئێمە. دەمانەوێت بەسەر خۆماندا بکرێینەوە، وزەی شاراوە و خنکێنراو لە کولتووری نوێدا زیندوو بکەینەوە، ئەوەش ڕزگارکردنی شوناسە لە مانایەکی دەستنیشانکراو کە لە نیشتماندا مانایەکی فۆلکلۆریمان پێ داوە. لەناو کولتووری ئیتالی دەیبەینە ناو فرە کولتوورییەوە، بۆیە مرۆڤی کورد مرۆڤێکە کە لێرەیە دەیەوێت ببێت بە بەشێك لە کولتوور و شوناسی ئیتالی، چونکە ئیتر نیشتمان بریتییە لەو خاکەی تێیدا دەژین، نەك ئەو خاکەی تێیدا لە دایك بووین.
کەواتە «کوردستان» وەك نیشتمانی ئێمە، «ئیتالیا» وەك نیشتمانی تاراوگە، دەچنە ناو پرۆسەیەکی هاڕمۆنییەوە، ئەوە بەریەککەوتنی دوو کولتوورە لەپێناو خوڵقاندنی ئێستەی ئێمە، ئێستەیەك پرسیاری زەمەنیمانە لە شوناس، کە کولتوورەکان دەبنەوە شوناس بۆ ئێمە، ئێمەیەك کە لێرەین و دەمانەوێت چیتر مرۆڤی کەلەپووری نەبین کە زادەی ڕابردوویەك بین، نەریت چەندە ئێمە دروستمان نەکرد، هێندەش

بەهۆی زەبروزەنگی ئاینی بۆمان هێنرا، ئیتر ناتوانین لەوێ بین، کێشە لە چۆنیەتیی ژیان و دۆخی ئابووری و برسیەتی نییە، کێشەکە لە نەبوونی ئازادییە وەك فیکر و بیرکردنەوە، لەوێ ناتوانین ئازاد بین و وزەکانمان بخەینە ناو پڕۆژەی گومان و پرسیار، لێرەبوونمان گەڕانە بەدوای پرسیار و خوڵقاندنەوەی شوناسە وەك مرۆۋێکی گەردوونی.